

KOKOELMAPOLIITTINEN OHJELMA

Saimaan kulttuurihistorialliset ja sisävesiliikenteen kokoelmat
Etelä-Savon kulttuurihistorialliset kokoelmat

Savonlinnan museo

Teksti: Kirsi Liimatainen

Kuvat: Mikko Sairanen, Kirsi Liimatainen, V.A. Sihvonen

Savonlinna 2022

Sisällys

JOHDANTO

---

1 KOKOELMAT

- 1.1 Esinekokoelmat
- 1.2 Arkistokokoelma
- 1.3 Kuvakokoelmat
- 1.4 Taidekokoelmat
- 1.5 Kirjastokokoelmat

2 KARTUTTAMINEN JA ARVOLUOKITUS

- 2.1 Kartuttamisen ja arvoluokituksen periaatteita
- 2.2 Tallentamisen kriteereitä
- 2.3 Arvoluokitus

3 KOKOELMISTA POISTOT

---

4 SÄILYTTÄMINEN JA HOITO

- 4.1 Säilytystilat
- 4.2 Esineiden säilyttäminen, hoito ja konservointi

5 LAINAAMINEN JA NÄYTTELYT

Viitteet

JOHDANTO

Museot muodostavat muistiorganisaation arkistojen ja kirjastojen kanssa. Museoiden tehtävänä on tallentaa, säilyttää, tutkia ja pitää näytteillä tutkimusta ja opetusta varten samoin kuin mielihyvää tuottaakseen aineellista todistusaineistoa luonnon ja ihmisen kehityksestä. Lakien ja asetusten lisäksi museotyötä ohjaavat museotyön eettiset säännöt.

Kokoelmat muodostavat museotoiminnan perustan ja ne syntyvät ja säilyvät valintojen tuloksena. Kasvavat kokoelmat asettavat haasteita hoidolle ja säilytykselle ja edellyttävät resurssien jatkuvaa kasvua. Keskeistä on olemassa olevien kokoelmien hallinnan kehittäminen ja uusien kokoelmien järkevä kartuttaminen.

Museolla on oltava tallennuseriaatteet, joiden mukaan kokoelmia kartutetaan ja hallintaperiaatteet, joiden avulla kokoelmia järjestetään, säilytetään ja hoidetaan. Suunnitelmallisen tallentamisen ja yhteistyön pohjalta syntyvät hyvät kokoelmat. Kokoelmien hallinnan työkaluna käytetään kokoelmapolitiikkaa. Kokoelmapolitiikan lähtökohdiana on museoiden valtakunnallinen tallennustyönjako sekä museon toiminta-ajatus ja tallennusvastuualue.

Savonlinnan museo¹ on alueellinen vastuumuseo ja sen toimialue on Etelä-Savo. Se tallentaa, säilyttää, tutkii ja esittelee Saimaan (Vuoksen vesistö) sisävesiliikenteen historiaan ja Savonlinnan ja Etelä-Savon historiaan liittyvää esineistöä sekä sen tietoarvoa tukevia valokuvia, arkistoaineistoja ja kirjallisuutta. Museon perustamisesta lähtien (1985) tallennuksen ja toiminnan painopistealueena on ollut Saimaan kulttuurihistoria ja sisävesiliikenteen historia.

Savonlinnan museo on mukana valtakunnallisessa TAKO-verkostossa (museoiden tallennus- ja kokoelmayhteistyö) vastuualueinaan Saimaan sisävesiliikenne ja saaristolaiselämä. Museo on mukana myös vesiliikenteen historiaa tallentavien organisaatioiden yhteistyöryhmässä.

Savonlinnan museossa otettiin kokoelmatoimintaa ohjaavana työkaluna kokoelmapolitiikka käyttöön vuonna 1995². Se uudistettiin vuonna 2009 noudatellen vuoden 1995 peruslinjausta ja arvoluokitusta. Kokoelmapolitiikka on päivitetty vuosina 2020 ja 2022.

1 KOKOELMAT

Savonlinnan museon kokoelmat on koottu hankintoina ja lahjoituksina. Joitakin kokoelmia on myös deponoitu kuten arkeologinen aineisto. Kokoelmat muodostuvat Saimaan sisävesiliikenteeseen ja Etelä-Savon kulttuuriperintöön liittyvistä aineistoista. Tallennuksen painopisteenä on Saimaan sisävesiliikenteen historia. Kokoelmien aikajänne on esihistorialliselta ajalta nykypäiviin.

Kokoelmia on digitoitu pitkäjänteisesti 1990-luvulta lähtien. Tavoitteena on ollut digitoida kaikki esine- ja taidekokoelmat sekä valokuvista keskeisin aineisto. Arkistoaineistoja digitoidaan tarpeen mukaan. Kokoelmatiedot ovat pääosin sähköisissä kokoelmatietokannoissa³. Keskeisenä tavoitteena on kokoelmien saavutettavuuden edistäminen.

Kokoelmahallinnasta ja -tietopalvelusta vastaa intendentti. Kuvapalvelusta vastaa arkeologi. Esinekokoelman konservoinnista, käsittelystä ja säilyttämisestä vastaa konservaattori. Kokoelman turvallisuudesta vastaavat konservaattori ja arkeologi.

1.1 Esinekokoelmat

Esinekokoelman perustan muodostaa Pyhän Olavin killan⁴ keräämä noin 4000 esineen kokoelma, joka siirrettiin Savonlinnan museoon sen toiminnan käynnistyessä. Kokoelma on koottu 1920–80-luvuilla ja se koostuu pääosin 1800–1900-lukujen talonpoikaisesineistöstä.

Arvokkaan kokoelman muodostavat 1700-luvulta olevat Säämingin vanhan kirkon jäämistöt. Vanhimmat veistokset ovat keskiajalta. Museolla on myös toimialueen kotitalouksiin, hallintoon, koulutukseen ja palveluun sekä keräilyyn liittyvää esineistöä kuten rahakokoelma.

Kokoelmaan on myös liitetty Ann Marie Lindforssin kaupungille vuonna 1904 lahjoittama Lindforssin luonnontieteellinen kokoelma sekä vuonna 2016 lehtori Käpy Taruksen lahjoittama laaja nukke- ja lelukokoelma. Kokoelmaan kuuluvat lisäksi vuoden 2013 alun kuntaliitosten myötä siirtyneet Suomen järvikalastusmuseon (Kerimäki) ja Punkaharjun kotiseutumuseon kokoelmat.

Saimaan sisävesiliikenteen historiaan liittyvä esineistö muodostaa keskeisen osan kokoelmasta. Kokoelmassa on laivoissa käytettyä kalustoa ja koneita, laivanrakennus- ja -kunnostustyökaluja, venemoottoreita, kanavalyhtyjä, sukellustarvikkeita ja pienoismalleja.

Esinekokoelmaan on tallennettu tärkeimmät Saimaalla liikennöineet alustyypit. Kokoelmassa on kolme museoalusta: höyrykuunari Salama (1874), matkustajahöyrylaiva Savonlinna (1904) ja tervahöyry Mikko (1914). Suurimman ja yhtenäisimmän kokonaisuuden muodostaa höyrykuunari Salama ja sen lähes alkuperäisenä säilynyt esineistö.

Esinekokoelmiin kuuluvat myös 1920-luvun alussa tehty moottorivene Juha, kaksi kirkkovenettä, tasaperäinen moottorivene 1950-luvulta, Saimaan lastiveneen rekonstruktio Vappaa Savo ja lasikuitujolla 1960-luvulta. Vanhimpia sisävesiliikenteeseen liittyviä esineitä ovat esihistorialliselta ajalta olevat ruuhet.

Käyttökunnossa säilytettävät matkustajahöyrylaiva Savonlinna ja tervahöyry Mikko on katsastettu kauppa-aluksiksi ja niillä tehdään risteilyjä. S/s Savonlinna toimii myös Savonlinnan kaupungin edustuslaivana.

1.2 Arkistokokoelma

Arkiston keskeisimmän osan muodostaa Saimaan sisävesiliikenteen historiaan liittyvä aineisto: laivaliikennettä harjoittaneiden yhtiöiden ja yksityisten liikemiesten arkistoja, merikortteja 1890–1960-luvuilta, laivapiirustuksia ja matkailuesitteitä.

Arkistossa on myös postikortteja, karttoja, julisteita, konepiirustuksia ja lehtileikkeitä sekä perinnekeruu- ja tutkimusaineistoja.

1.3 Kuvakokoelmat

Kuvakokoelmassa on Saimaan sisävesiliikenteen historiaan liittyvää kuva-aineistoa 1800-luvun lopulta lähtien. Vanhimmat kuvat ovat Savonlinnasta 1870-luvulta. Savonlinnasta on tallennettu kokoelmaan kattava kooste kaupunkikuvia, rakennuksia, kauppoja, yrityksiä ja tapahtumia nykypäiviin asti. Kokoelmassa on yksityisten lahjoitusten lisäksi myös isoja kuvakokoelmia kuten sanomalehti Itä-Savon ja paikallisten valokuvaamojen kuvakokoelmat.

1.4 Taidekokoelmat

Bruno Pakarinen

Taidekokoelmat muodostuvat Savonlinnan kaupungin ja Taidemuseon kokoelmista. Suuri osa teoksista on öljymaalauksia ja grafiikkaa. Teoksia on sijoitettu kaupungin toimitiloihin.

Savonlinnan kaupungin taidekokoelma on muodostunut pääosin lahjoituksina. Kaupungin taidekokoelmaan on liitetty kuntaliitosten myötä myös entisten Savonrannan (2009), Kerimäen (2013) ja Punkaharjun (2013) kuntien taideteokset.

Vuosina 1989–2006 Savonlinnassa toimineen Taidemuseon kokoelmat kuuluvat nykyään Savonlinnan museon kokoelmiin. Taidekokoelmaa on kartutettu pääasiassa ostoina ja tallennusta on ohjannut hankintapolitiikka: kokoelmaan on tallennettu Savonlinnan taidelukion käyneiden ammattitaiteilijoiden teoksia,

eteläsavolaisten taiteilijoiden teoksia ja kuitutaidetta. Kokoelmaa kartutetaan pääasiassa lahjoituksin hankintapolitiikan puitteissa.

1.5 Kirjastokokoelmat

Käsikirjastokokoelma on koottu museon tutkimuskäyttöön. Siinä on Saimaan sisävesiliikenteeseen, Savonlinnaan, Etelä-Savoon, museologiaan, kansatieteeseen, taidehistoriaan, arkeologiaan ja historiaan liittyvää kirjallisuutta.

2 KARTUTTAMINEN JA ARVOLUOKITUS

2.1 Kartuttamisen ja arvoluokituksen periaatteita

Savonlinnan museo tallentaa Etelä-Savon ja Saimaan sisävesiliikenteen historiaa ja niihin liittyviä kulttuuri-ilmiöitä. Tallennustoiminnassa keskitytään museon omaan toimialueeseen ja tehdään yhteistyötä muiden museoiden kanssa. Kokoelmia kartutetaan pääasiassa lahjoituksin. Kokoelmien kartuttamisesta vastaa intendentti.

Arvoluokitus on kokoelmavalinnan perustyökalu. Arvoluokituksen avulla erotellaan merkittävät aineistot merkityksettömistä ja tallennettavaksi valitaan keskeinen aineisto. Arvoluokituksen avulla kokoelmasta muodostuu toiminta-ajatuksen mukainen ja resurssit voidaan kohdentaa keskeiseen aineistoon. Tallennuspäätöksen myötä otetaan vastuu pysyvästä säilyttämisestä, sillä tallennetulle kokoelmalle on turvattava jatkossa riittävät hoito- ja säilytysresurssit.

Arvoluokituksen perusteena on objektin museoarvo, joka muodostuu siihen liittyvästä informaatiosta. Objektit ovat konkreettisia todisteita menneisyyden tapahtumista ja syy niiden tallentamiseen. Museokohtainen luokitus perustuu siihen, miten esine liittyy museon keskeisiin tallennuskohteisiin.

Esineet luokitellaan kolmeen arvoluokkaan sekä rekvisiittaan. Sen sijaan Pyhän Olavin killan kokoelma, Lindforssin luonnontieteellinen kokoelma, rahakokoelma, Käpy Taruksen nukke- ja lelukokoelma sekä museon lelukokoelma pyritään säilyttämään sellaisenaan ja niitä ei arvoluokiteta. Vain huonokuntoisimmat esineet, joita ei voida enää konservoida, voidaan poistaa kokoelmasta.

Kartunta kirjataan kokoelmadiaareihin. Kokoelmat dokumentoidaan ja luetteloidaan kokoelmatietokantaan. Dokumentoinnissa ja tutkimustyössä noudatetaan tieteellisiä periaatteita ja luetteloinnissa noudatetaan museotalalla yleisesti hyväksytyjä toimintatapoja ja standardeja.

2.2 Tallentamisen kriteereitä

Savonlinnan museossa käytetään kohteiden arviointiin neljää kriteeriä:

1. alueellinen merkitys
2. historiallinen merkitys
3. säilyneisyys
4. kunto

2.3 Arvoluokitus

Jaottelu arvoluokkiin tehdään tallentamisen kriteerien perusteella. Savonlinnan museon kokoelma-arvoluokitus:

1 Saimaan kulttuurihistoriaan ja sisävesiliikenteen historiaan liittyvä aineisto

Saimaan kulttuurihistoriaan ja sisävesiliikenteen historiaan liittyvät esineet. Aineistoilla on kontekstietoja tai esine on muuten ilmiötään kuvaa ja merkityksellinen. Kunto on hyvä tai kohtalainen. Taataan hyvä hoito, parhaat säilytysolosuhteet ja konservointi.

2 Etelä-Savon ja Savonlinnan historiaan liittyvä aineisto

Etelä-Savon ja Savonlinnan historiaan liittyvät esineet. Aineistoilla on kontekstietoja tai esine on muuten ilmiötään kuvaa ja merkityksellinen. Kunto on hyvä tai kohtalainen. Taataan hyvä hoito ja parhaat säilytysolosuhteet. Konservointi on toisella sijalla ensimmäiseen luokkaan nähden.

3 Taustatiedoltaan puutteellinen aineisto

Esineillä ei ole mitään taustatietoja tai ne liittyvät vain väljästi museon tallennusalueisiin. Esineitä huolletaan ja konservoidaan tarvittaessa, esim. näyttelyitä varten. Esine voidaan myös pudottaa tarvittaessa rekvisiittaluokkaan.

Rekvisiitta

Muista luokista poistettu esineistö ja esim. näyttelyrekvisiitaksi hankittuja esineitä. Rekvisiitta-esineet sijoitetaan omaan säilytystilaansa ja niitä voi käyttää esim. näyttely- ja opetustarkoituksiin.

3 KOKOELMISTA POISTOT

Museokokoelmaan kuuluvat aineistot (arvoluokat 1–2) on tallennettu pysyvään säilytykseen ja niihin ei lähtökohtaisesti kohdenneta poistoja. Mikäli museokokoelmaan kuuluva aineisto on tuhoutunut konservointikelvottomaksi, siitä aiheutuu haittaa tai vaaraa muulle kokoelmalla tai henkilöstölle tai aineistolla ei ole museaalista merkitystä, aineisto voidaan poistaa hävittämällä. Poistosta päättää intendentti yhteistyössä konservaattorin kanssa. Perusteet kirjataan esinetietokantaan. Taideteosten osalta on otettava huomioon tekijänoikeuslaki.

Rekvisiittaan kuuluvaa aineistoa ei numeroida ja ne voidaan poistaa menetettyään käyttöarvon hävittämällä, siirtämällä ne organisaation sisällä muuhun käyttöön tai toiseen museoon.

4 SÄILYTTÄMINEN JA HOITO

4.1 Säilytystilat

Riihisaarella oleva museorakennus on rakennettu kruunun jyvämakasiiniksi vuonna 1852, saneerattu museokäyttöön vuonna 1984 ja peruskorjattu vuonna 2020. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Ernst Bernhard Lohrmann.

Kolmikerroksinen tiilirakennus on säilynyt ulkoarkkitehtuuriltaan lähes alkuperäisessä asussaan.

Museorakennus ja sen ympäristö suojeltiin vuonna 1965 edellisenä vuonna kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta säädetyn lain nojalla. Tämän rakennuksen suojelupäätös oli lajissaan ensimmäinen.

Museolla on Riihisaarella olevan arkisto- ja kirjastovaraston lisäksi arkistohuone kaupungintalolla. Esinesäilytystilat ovat Savonlinnan kaupungin alueella ja ne sisältävät myös konservaattorin työtilat. Säilytysolosuhteet on määritelty ja lämpö- ja kosteusarvoja valvotaan.

4.2 Esineiden säilyttäminen, hoito ja konservointi

Kokoelmatoiminnassa pyritään ennaltaehkäisevään konservointiin. Museoesineiden konservoinnista sekä säilytystilojen järjestämisestä ja säilytysolosuhteiden valvonnasta vastaa konservaattori. Kokoelman turvallisuudesta vastaavat konservaattori ja arkeologi.

Konservaattori huolehtii myös näyttelyissä olevien museoesineiden suojaamisesta ja olosuhdevalvonnasta.

Museolaivojen hullosta vastaavat konservaattori ja museomestari.

5 LAINAAMINEN JA NÄYTTELYT

Savonlinnan museon kokoelmia lainataan näyttelyihin, joissa aineiston käsittelystä vastaa museoammattilinen henkilökunta. Lainauspäätöksen sopimuksineen tekee intendentti. Perusteina ovat mm. aineiston kunto ja näyttelyolosuhteet. Lainauksesta veloitetaan museolle aiheutuvat kulut.

Lainasta tehdään kirjallinen sopimus, jossa on määritelty lainaehdot. Lainaaja vakuuttaa lainatun aineiston lainaajan ilmoittamasta arvosta kuljetusten ja näyttelyn ajaksi lähtien siitä hetkestä, kun Savonlinnan museo luovuttaa aineiston lainaajalle aina konkreettiseen palautukseen asti. Vakuutusarvon määrittelee museonjohtaja.

Konservaattori vastaa esineiden käsittelystä, puhdistamisesta ja pakkaamisesta. Hän liittää lähetykseen myös esinekohtaiset käsittely- ja näyttelyohjeet sisältävät esinetietolomakkeet. Konservaattori tarkastaa palautetut näyttelylainat.

Viitteet

¹ Savonlinnan maakuntamuseo avattiin yleisölle kansainvälisenä museopäivänä 18.5.1985. Etelä-Savon maakuntamuseoksi museo nimettiin 15.5.1985. Museon omistaa Savonlinnan kaupunki.

² Kirsi Niku, *Lähtökohtia Savonlinnan maakuntamuseon tallennustoiminnalle*, 1995.

³ CollectionPro-kokoelmatietokanta otettiin käyttöön aikaisemmin käytössä olleen Oval Imagen tilalle huhtikuussa 2019.

⁴ Pyhän Olavin kiltä perustettiin vuonna 1924 päämääränään Olavinlinnan restauroinnin ohella edistää museotoimintaa Savonlinnan kaupungissa. Kilta palkkasi vuonna 1929 kokoelmiensa hoitajaksi ja kerääjäksi nimeuvos Kaarlo Hämäläisen, joka kartutti sen kokoelmia aktiivisesti 1930-luvun lopulle asti. Kokoelmien kartuttamista jatkettiin 1940- ja 1950-luvuilla, jolloin keruutyöstä kesäisin huolehtivat museoaineita opiskelevat ylioppilaat. Vuonna 1953 Olavinlinnassa sijaitsevaan museonäyttelyyn liitettiin pienehkö kaupunkihistoriallinen osasto. Kilta alkoi kartuttaa myös kaupunkihistoriallista kuvakokoelmaa mm. keräämällä vanhoja valokuvia ja kuvauttamalla oman aikansa kaupunkia.